

її реалізацію. Особистість, реалізуючи власну свободу, автоматично творить своє я, власну долю та світ навколо себе, відповідаючи, таким чином, на думку Ж.-П. Сартра, й за його майбутнє.

Ф. Достоевський, аналізуючи категорію свободи, стверджує, що вона, з одного боку, має включати у себе елемент сваволі, а з іншого – визначати підпорядкування нормам моралі. Таким чином, свобода не є тотожною крайнім поняттям необхідності чи всездозволеності.

Хоча людина звисним чином є “приреченою на свободу”, проте це не означає, що вона має тужити за нею у втраченому минулому чи очікувати на неї у примарному майбутньому. Свобода, як сутність людини, має творитися повсякчас, “тут і зараз”.

Список використаних джерел

1. Бердяев Н. Миросозерцание Достоевского / Николай Бердяев. – М. : АСТ, 2006. – 256 с.
2. Булгаков М. Мастер и Маргарита / Михаил Булгаков. – Харьков : Фолио, 2005 – 394 с.
3. Достоевский Ф. М. Бесы / Федор Михайлович Достоевский. – СПб. : Азбука Аттикус, 2013. – 704 с. – (Мировая классика).
4. Достоевский Ф. М. Братья Карамазовы / Федор Михайлович Достоевский. – СПб. : Азбука, 2011. – 896 с.
5. Достоевский Ф. М. Записки из подполья / Федор Михайлович Достоевский. – СПб. : Азбука-Классика, 2011. – 256 с.
6. Достоевский Ф. М. Преступление и наказание / Федор Михайлович Достоевский. – М. : Эксмо, 2011. – 608 с.
7. Камю А. Бунтующий человек // Альбер Камю. Миф о Сизифе. Бунтующий человек / Альбер Камю ; [пер. с фр. О. И. Скуратович]. – Минск : Поппури, 1998. – С. 143–530.
8. Камю А. Миф о Сизифе // Альбер Камю. Миф о Сизифе. Бунтующий человек / Альбер Камю ; [пер. с фр. О. И. Скуратович]. – Минск : Поппури, 1998. – С. 13–129.
9. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / Жан-Поль Сартр ; [пер. с фр. В. И. Колядко]. – М. : Республика, 2000. – 638 с.
10. Хаксли О. О дивный новый мир / О. Хаксли. – СПб. : Азбука-классика, 2000. – 256 с.

References

1. Berdjaev N. Mirosoczercanie Dostoevskogo / Nikolaj Berdjaev. – M. : AST, 2006. – 256 s.
2. Bulgakov M. Master i Margarita / Mihail Bulgakov. – Har'kov : Folio, 2005 – 394 s.
3. Dostoevskij F. M. Besy / Fedor Mihajlovich Dostoevskij. – SPb. : Azbuka Attikus, 2013. – 704 s. – (Mirovaja klassika).
4. Dostoevskij F. M. Brat'ja Karamazovy / Fedor Mihajlovich Dostoevskij. – SPb. : Azbuka, 2011. – 896 s.
5. Dostoevskij F. M. Zapiski iz podpol'ja / Fedor Mihajlovich Dostoevskij. – SPb. : Azbuka-Klassika, 2011. – 256 s.
6. Dostoevskij F. M. Prestuplenie i nakazanie / Fedor Mihajlovich Dostoevskij. – M. : Jeksmo, 2011. – 608 s.
7. Kamju A. Buntujushhij chelovek // Al'ber Kamju. Mif o Sizife. Buntujushhij chelovek / Al'ber Kamju ; [per. s fr. O. I. Skuratovich]. – Minsk : Poppuri, 1998. – S. 143–530.
8. Kamju A. Mif o Sizife // Al'ber Kamju. Mif o Sizife. Buntujushhij chelovek / Al'ber Kamju ; [per. s fr. O. I. Skuratovich]. – Minsk : Poppuri, 1998. – S. 13–129.
9. Sartre Zh.-P. Bytie i nichto: Opyt fenomenologicheskoy ontologii / Zhan-Pol' Sartr; [per. s fr. V. I. Koljadko]. – M. : Respublika, 2000. – 638 s.
10. Haksli O. O divnyj novyj mir / O. Haksli. – SPb. : Azbuka-klassika, 2000. – 256 s.

Milutenko A. V., employee, National Pedagogical University
M. P. Dragomanova (Ukraine, Kiev), a.milutenko@mail.ru

Freedom as the essence of man in existentialism: from doom to revolt

Since the development of the democratic system of our country provides for establishment of individual rights and freedoms, it is necessary the need to rethink the category of freedom. In this context it is important to study the philosophy of existentialism, particularly the heritage of Jean-Paul Sartre, Albert Camus and Fyodor Dostoyevsky, who considered the category of freedom as indispensable foundations of human existence against the backdrop of social development and in relation to such concepts as tyranny and coercion. The article deals with understanding of freedom by

the representatives of existentialism as the essence of man. It is analyzed the views on freedom as an essential foundation of human existence. The author devotes much attention is paid to the relationship of the concepts of freedom and responsibility, freedom and tyranny, the role and importance as a rebellion towards the realization of human freedom. Freedom is the main factor in the formation of personality, unfolding at the moment “here and now”.

Keywords: freedom, responsibility, arbitrariness, choice, necessity.

Милутенко А. В., сотрудник, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), a.milutenko@mail.ru

Свобода как сущность человека в экзистенциализме: от обреченности к бунту

Поскольку современное демократическое развитие нашего государства предусматривает утверждение индивидуальных прав и свобод человека, существует необходимость переосмысления категории свободы. В контексте этого достаточно важным является исследование философии экзистенциализма, в частности, наследия Жана-Поля Сартра, Альбера Камю и Федора Достоевского, которые рассматривали категорию свободы в качестве неотъемлемого основания бытия человека на фоне общественного развития та в соотношении с такими понятиями, как своеволие и принуждение. В статье раскрывается понимание свободы представителями экзистенциализма в качестве сущности человека. Проанализированы взгляды на свободу как на основу бытия человека. Значительное внимание автора уделяется взаимосвязи понятий свободы и ответственности; свободы и своеволия; определению роли и значения бунта в качестве пути реализации свободы человека. Свобода выступает в роли основного фактора формирования личности, раскрываясь в моменте “здесь и сейчас”.

Ключевые слова: свобода, ответственность, своеволие, выбор, необходимость.

* * *

УДК 378.4+ 37.036.5

Свириденко Д. Б.,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри соціальної філософії та філософії освіти,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова
(Київ, Україна), denis_sviridenko@ukr.net

ФЕНОМЕН АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В ДИСКУРСІ ЕВРИСТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

В статті здійснюється аналіз феномену академічної мобільності з метою пошуку критеріїв оцінки результативності його актуалізації.

Висувається теза, що справжня академічна мобільність, на відміну від її формального виду (академічний туризм, виконання формальних ознак академічної мобільності тощо) в якості критерію своєї результативності має приріст евристичності в предметній сфері, який би свідчив про її глибоке включення в обмін академічними та науковими досягненнями, якісну міжкультурну комунікацію, процеси розвитку мовленнєвих компетенцій тощо.

Ключові слова: академічна мобільність, Болонський процес, евристичність, європейський простір вищої освіти, творчість.

Модернізація сучасної сфери вищої освіти України є одним із трендів вітчизняного освітнього дискурсу. Така ситуація обумовлена необхідністю пошуку теоретичного обґрунтування змін в цій сфері, філософського обґрунтування нової парадигми освіти, яка приходить на зміну класичній, стан якої дослідники описують як кризовий. Освітній дискурс України щодня поповнюється термінами, запозиченими із міжнародної освітньої теорії та практики, вони одразу зазнають широкого вжитку. Академічна мобільність є одним із низки найпопулярніших термінів вітчизняного дискурсу вищої освіти, якій зазнає вжитку при розробці питань входження України до європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area – EHEA).

Поряд із цим, факт існування розмитої семантики більшості ключових термінів сфери вищої освіти, на думку авторів Національного освітнього глосарію з вищої освіти (2011 р.), обумовлює необхідність прояснення їх змісту, системного визначення з метою підвищення ефективності фахової комунікації [8, с. 4]. Ці автори

окреслюють актуальність подолання термінологічної амбівалентності наступними фактами: відсутністю серед фахового загалу єдиного поняттєво-термінологічного апарату, а отже – консенсусу в розумінні та використанні термінології вищої освіти; неможливістю безпосереднього міждисциплінарного використання глосаріїв міжнародних документів, оскільки вони складені “для цілей” кожного документа, продукуючи термінологічну багатозначність; наявністю ustalених, проте неточних термінів у фаховій лексиці; неточним перекладом англійських термінів первинних документів; використанням у національній освітній практиці термінів, що неточно узгоджуються із міжнародною термінологією [8, с. 4-6]. На нашу думку, поняття “академічна мобільність” не є виключенням, а скоріше одним із “флагманів” термінологічної невизначеності в освітньому дискурсі України.

Ми погоджуємось із Ю. Сергєєвою, що дослідження феномену академічної мобільності в сучасному науковому дискурсі відбувається в межах трьох підходів, зокрема: перший підхід розглядає академічну мобільність в якості принципу розвитку сучасної вищої освіти; другий підхід пов'язаний із аналізом академічної мобільності в контексті міжнародної співпраці в галузі вищої освіти; третій підхід досліджує прикладні аспекти проблеми [9, с. 6-7]. Наведена думка слугує додатковим підтвердженням факту того, що феномен академічної мобільності досліджується та використовується в освітній політиці, в теоретичних спробах обґрунтувати зміст процесів глобалізації освіти, проте важко зустріти в науковому дискурсі спроб надати даному феномену дійсно філософського статусу, дослідити глибинні теоретичні аспекти цього соціального феномену тощо. До того ж, вищезгаданий дослідник наголошує, що частина авторів розглядає академічну мобільність в якості простору, інші розуміють її як форму існування, треті – в якості процесу, четверті – в якості терміну навчання тощо, коли багатоплановість та багатовимірність поняття призводить до невинуватеної різноманітності підходів до його трактування [9, с. 8]. Дійсно, не вперше можна спостерігати, коли через розмиті семантику та відсутність чіткого розуміння змісту понять, відбувається вульгаризація їх використання. Дослідник А. Бермус наголошує, що ми знаходимося у драматичній ситуації: повноцінне збереження всього категорійного апарату наук про освіту (перш за все, педагогіки та педагогічної психології) виглядає неможливим завдяки втраті базових цінностей цього світогляду – науковості, всезагальності, єдності, раціональності, проте відмова від цього спадку потребує великих зусиль по відтворенню всієї філософської інфраструктури освіти і, перш за все, здобуття нової мови та способу мислення поза контекстом звичних формул суб'єктності, доцільності, планування, організації та рефлексії [2, с. 10-11].

Отже, для подальшого розгортання нашого дослідження, слід прояснити, що саме в освітньому дискурсі мається на увазі при використанні терміну “академічна мобільність”. Наприклад, згідно Глосарію термінів Болонського процесу (2009), академічна мобільність визначається в якості ключового принципу формування Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору, що

передбачає широкі можливості для вільного переміщення європейських студентів, викладачів та дослідників в цих просторах з метою акумулювання на особистому рівні академічного та загальнокультурного потенціалу розвитку національних систем вищої освіти та підвищення їхнього внеску в соціально-економічний розвиток своїх країн [3, с. 56-57].

За думкою дослідника С. Вербицької, академічна мобільність передбачає безпосередній перетин кордону фізичною особою, з урахуванням попередньо здобутої освіти та з присвоєнням кваліфікацій чи наукового ступеня по закінченню терміну навчання [4, с. 20].

Дослідник Л. Горюнова визначає академічну мобільність в якості невід'ємного атрибуту соціально-економічного середовища, що являє собою простір соціальних, економічних, культурних, політичних взаємовідносин та взаємозв'язків, заснованих на реалізації внутрішньої потреби інтелектуального потенціалу в русі [6, с. 179].

Наведена низка визначень дає можливість констатувати факт того, що поняття “академічна мобільність” в повній мірі досі не набуло статусу філософської категорії, що актуалізує наші спроби міцніше закріпити його в якості складової філософського дискурсу. Незважаючи на свою активну включеність до освітнього, соціологічного, психологічного та інших дискурсів, воно, при цьому, не отримує єдиного визначення. Звертаючись до проблеми недостатності рівня визначеності філософських термінів, М. Видриган зауважує, що причиною тому, здебільшого, є інтуїтивна зрозумілість термінів, що призводить до відсутності кропіткої філософської рефлексії [5, с. 18]. Говорячи про проблему визначення змісту категорії “академічна мобільність”, вважаємо за доцільне звернутись до наступної тези В. Фадєєва: “У суспільних категоріях складна доля. Перебуваючи на межі між соціогуманітарними дослідженнями і соціальними практиками, вони відчують на собі подвійний тиск з боку вимог аргументованого аналізу та розмаїтими прагненнями тих чи інших соціокультурних об'єктів, які застосовують теоретичний інструментарій для виправдання власних дій і переконання інших у правомірності та необхідності останніх. Безперечно, категорії соціального аналізу, врешті-решт, походять із звичайної мови, але після відповідної теоретичної обробки їхнє значення змінюється, підпорядковується множині правил та стандартів, інституціоналізованих в певній інтелектуальній спільноті” [10, с. 3]. Дана теза корелює із одним із завдань нашої дослідження, а саме із спробою чіткішого закріплення поняття “академічна мобільність” саме у філософському дискурсі. Це, на нашу думку, дозволить уникнути використання цього терміну в якості “плаваючого означального”, коли використання терміну завжди потребує прояснення обставин його використання: “Зміст категорій втрачає свою визначеність, а самі вони часто-густо перетворюються на плаваючі означальні (floating signifiers), позбавлені будь-якої однозначної прив'язки до референта” [10, с. 3].

Входження нашої країни до європейського простору вищої освіти співпав із процесами переходу до нової освітньої парадигми, коли в результаті освітньої діяльності формується людина із розвиненими творчи-

ми здібностями, здатною до саморозвитку. На користь необхідності підвищення евристичного потенціалу особистості може слугувати наступна теза І. Предборської, в якій творчий характер мислення студента окреслюється у формі адекватної реакції на ті соціальні запити, що формулює складне динамічне суспільство перед системою вищої освіти на її шляху модернізації в контексті нової парадигми: “Моделлю особистості в новій парадигмі освіти має стати інноваційна людина. Вона розглядає оточуючий світ не як сталу, гармонійну структуру, до якої потрібно пристосуватися, а як сферу пізнавальної та практичної невизначеності, яку потрібно редукувати як послідовність різноманітних труднощів, які необхідно подолати. Винахідливість стає архетипом діяльності для інноваційної людини, а провідною метою навчання – формування в неї власної дослідницької позиції, тобто значення набуває процес переходу в освітній діяльності від школи пам’яті до інституту роботи з мисленням” [11, с. 23]. Симптоматичним для сучасного освітнього дискурсу стає пошук інструментів підвищення рівня розвитку творчих здібностей студентів, викладачів та науковців, евристичного потенціалу їхньої діяльності, вдосконалення інструментів формування та розвитку гнучкого мислення в контексті соціальних трансформацій кінця XX – початку XXI ст.

Виходячи із актуальності проведення пошуків в цьому напрямку, ми ставимо на меті дослідити феномен академічної мобільності з метою пошуку зв’язку між процесами її імплементації та підвищенням творчих, евристичних здібностей особистості, що в неї включається. В статті нами розвиваються ідеї наступних дослідників: В. Астахова, В. Байденко, А. Бермус, Я. Болубаш, С. Вербицька, М. Видриган, Г. Вишинська, В. Гайдено, Г. Гамрецька, А. Гармаш, Л. Горюнова, Н. Карамишева, І. Бабін, В. Кремень, І. Предборська, М. Селезньова, Ю. Сергєєва, В. Фадєєв.

Зауважимо, що понятійна фіксація терміну “академічна мобільність”, проведена вище, не дає нам в повній мірі осягнути український контекст його використання. Мова йде про те, що академічна мобільність, до якої також причетні викладачі, науковці та адміністратори вищих навчальних закладах, у великій кількості випадків стають учасниками цього соціального явища не заради здійснення змістовних зрушень у власному знаннєвому чи компетентісному вимірах. Мова йде про те, що інколи академічна мобільність у своєму змісті підміняється академічним туризмом, коли можливість відвідати іншу країну стає домінуючим фактором для участі в ній, витісняючи на периферію цього процесу такі визначальні, на нашу думку, його складові, як долучення до досягнень іншого академічного середовища, розвиток навичок полікультурного мислення, удосконалення вмінь багатомовного спілкування в академічному середовищі, оновлення предметних знань тощо.

З нашої точки зору, виникає потреба у розробці критеріїв інтерпретації феномену “академічна мобільність” із позиції визначення його справжнього глибинного змісту. На нашу думку, таким критерієм може слугувати евристичність: академічну мобільність можна вважати “справжньою”, якщо в результаті її здійснення особистість студента, науковця, викладача

чи адміністратора навчального закладу здійснила змістовні трансформації свого Я, результатом чого може бути збільшення евристичного потенціалу особистості, тобто її здатності до розкриття свого творчого потенціалу в своїй предметній сфері. Ми виходимо з позиції, що оновлення особистості, вихід за межі, в яких вона перебувала до здійснення акту академічної мобільності і повинні бути справжньою метою та критерієм оцінки успішності здійснення академічної мобільності, адже вона втрачає свій глибинний зміст, коли результатом мобільності стають лише виконання формальних ознак (термін академічної мобільності – не менше шести місяців з можливістю зарахування вивчених дисциплін у відповідності із вимогами кредитно-трансферної системи тощо).

В нашому дослідженні, ми спираємось на розуміння евристичності в наступному контексті: “Евристичність означає удосконалення, змінювання певного об’єкта, поліпшення умов праці; набуття нового знання у процесі пізнання; пошук нових способів розв’язання задач та проблем, розробка нових методів викладання наук у школі, вищому навчальному закладі; пропонування нових (альтернативних) ідей і формулювання на підставі цих ідей нового знання тощо. Але поштовхом пошуку “нового” є “старе”, тобто вже відоме, відкрите, сконструйоване” [7, с. 58]. В даному визначенні ми намагаємось зафіксувати праксеологічний характер евристичності, коли вона розуміється в якості здатності людини до виходу на новий рівень осягнення предметного знання, на підвищення перетворювальних здібностей суб’єкту тощо.

На нашу думку, академічна мобільність через включення особистості в нові життєві контексти як на буденному рівні, так і в специфічній сфері академічної (наукової) комунікації, призводить до удосконалення людиною своїх навичок гнучкого мислення, розвитку свого потенціалу, який реалізується у вирішенні евристичних задач різного рівня складності. Дані процеси влучно описуються В. Карамишевою: “Евристика мислення – це процес руху думки варіативно, тобто пошук різних варіантів у пізнавальних ситуаціях та визначення оптимального варіанту; це процес побудови альтернатив; це відсутність строгої детермінованості процесу мислення законами логіки, наприклад, їх порушення, внаслідок чого може виникнути якийсь непередбачений, але цікавий результат; це нестроге виведення одного висловлювання з іншого (висновку із засновку), внаслідок чого засновки може бути альтернативним, гіпотетичним; це виникнення “логічних стрибків” у мисленнєвому процесі” [7, с. 45]. На нашу думку, доцільною є постановка запитання, чи трансформується в цьому напрямку людина, коли отримує можливість оновити (в позитивному значенні цього слова, в жодному разі не обнулити) свої змісти, чи використовує вона цю можливість? До того ж, закономірно постає питання, чи створенні можливості у системі науки і освіти для реалізації свого потягу до нового, актуалізації своєї екзистенціальної відкритості?

Симптомами, які свідчать про продуктивність здійснюваного нами пошуку в цьому напрямку є те, що стан справ із імплементацією ідей академічної мобільності носить відбиток підміни реального її змісту лише зовнішніми, декларативними проявами, що є вла-

стивим всьому процесові модернізації сфери вищої освіти України в контексті приєднання до Болонського процесу. З цього приводу І. Предборська зазначає, що реальний стан справ із модернізацією освіти в цілому має ознаки редукування реального змісту цих процесів до їх форми, залишаючи “поза дужками” вирішення важливих питань її впровадження: підвищення престижу знання; повага гідності суб’єктів освітнього процесу; повага до інтелектуальної власності (боротьба з плагіатом); рівномірне поєднання обов’язкових та вибіркових курсів; демократизм; гнучкість навчального плану тощо [11, с. 11].

Зауважимо, що дослідник В. Ландсман робить наголос на тому, що основним принципом системи освіти повинен бути принцип збереження та примноження міжособистісної комунікації [1, с. 200]. Погоджуючись із дослідником, ми висуваємо тезу, що академічна мобільність є важливим фактором включення особистості в процеси продуктивної міжособистісної комунікації, в рамках якої відбувається вихід за межі власних культурних та наукових традицій, а особистість долучається до надбань світової культури, розкриваючи свій потенціал в якості члена глобалізованого суспільства. Ідеї І. Предборської та В. Ландсмана ще раз доводять, що академічна та наукова діяльність є лише симуляцією, якщо вона позбавлена змістовної комунікації, спрямованої на збагачення особистісних та професійних якостей. Закритість самої особистості, підміна глибинного змісту академічної мобільності лише зовнішніми її проявами не дає змоги розкрити на практиці потужний потенціал такого освітнього феномену, як академічна мобільність.

В результаті проведеного дослідження, ми маємо підстави зробити висновки, що приріст евристичних здібностей особистості може бути використаний в якості критерію оцінки результативності здійснення акту академічної мобільності студента, викладача чи науковця вищого навчального закладу. Приріст евристичності в предметній сфері після повернення до свого навчального закладу може свідчити про повноцінне, а не формальне (в якості “академічного туризму”) включення особистості в процеси міжкультурної комунікації, продуктивного співробітництва із представниками альтернативного академічного середовища, вдосконалення особистих навичок (мовні компетенції тощо). При цьому, під евристичністю ми розуміємо здатність реалізовувати творчий потенціал особистості в своїй предметній сфері, реалізувати свої інтенції щодо здійснення змістовних перетворень в цій сфері.

Література

1. Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : материалы Междунар. науч.-практ. конф., 16-19 нояб. 2010 г. / Харьк. обл. гос. администрация [и др.]; [редкол. : В. И. Астахова (отв. ред.) и др.]. – Х. : Изд-во НУА, 2010. – 363 с.
2. Бермус А. Г. Модернизация образования: философия, политика, культура : научная монография / А. Г. Бермус. – М. : Канон+, 2008. – 383 с.
3. Болонский процесс: Глоссарий (на основе опыта мониторингового исследования) / под ред. В. И. Байденко и Н. А. Селезневой. М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 142 с.
4. Вербицька С. В. Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб’єкти організації / С. В. Вербицька // Вісник Житомирського державного університету

ім. І. Франка. – № 45. – 2009. – С. 20-26.

5. Видриган М. В. Свавілля як проблема сучасної філософії : навч. посібник / М. В. Видриган. – Черкаси : Видавничий відділ ЧНУ, 2006. – 232 с.
6. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования России : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / Лидия Васильевна Горюнова. – Ростов-на-Дону, 2006. – 427 с.
7. Карамисева Н. В. Евристика : навчальний посібник / Н. В. Карамисева. – Л. : ПАІС, 2013. – 272 с.
8. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : І. І. Бабін, Я. Я. Боліубаш, А. А. Гармаш й ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ “Видавничий дім “Плеяди”, 2011. – 100 с.
9. Сергеева Ю. И. Академическая мобильность в Европе: история и современность : [монография] / Ю. И. Сергеева ; науч. ред. А. А. Прохоров ; Учреждение образования “Белорусский гос. педагогический ун-т им. Максима Танка”. – Минск : ИВЦ Минфина, 2007. – 168 с.
10. Фадеев В. Соціокультурні тренди та українські перспективи / В. Фадеев. – К. : Стило, 2009. – 194 с.
11. Філософські абрисы сучасної освіти : монографія / авт. кол. : Предборська І., Вишинська Г., Гайденок В., Гамрецька Г. та ін.; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2006. – 226 с.

References

1. Akademicheskaya mobylnost – vazhnyi faktor obrazovatelnoi evroyntehratsii Ukrainy: materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf., 16-19 noyab. 2010 g. / Khark. obl. gos. administratsiya [i dr.]; [redkol.: V. I. Astakhova (otv. red.) i dr.]. – Kh. : Izd-vo NUA, 2010. – 363 s.
2. Bermus A. G. Modernizatsiya obrazovaniya: filosofiya, politika, kultura: nauchnaya monografiya / A. G. Bermus. – M. : Kanon+, 2008. – 383 s.
3. Bolonskiy protsess: Glossariy (na osnove opyta monitoringovogo issledovaniya) / Pod red. V. I. Baydenko i N. A. Seleznevoy. – M. : Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2009. – 142 s.
4. Verbytska S. V. Mizhnarodna studentska akademichna mobilnist: etapy rozvytku ta subiektu organizatsii / S. V. Verbytska // Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu im. I. Franka. – № 45. – 2009. – S. 20-26.
5. Vydryhan M. V. Svavillia yak problema suchasnoi filosofii: navch. posibnyk / M. V. Vydryhan. – Cherkasy : Vydavnychiy vidil ChNU, 2006. – 232 s.
6. Gorunova L. V. Professionalnaya mobilnost spetsialista kak problema razvivaiushchegosya obrazovaniya Rossii : diss ... dokt. ped. nauk : 13.00.08 / Lydia Vasylevna Horiunova. – Rostov-na-Donu, 2006. – 427 s.
7. Karamysheva N. V. Evrystyka: navchalnyi posibnyk / N. V. Karamysheva. – L. : PAIS, 2013. – 272 s.
8. Natsionalnyi osvitnii glosariy: vyshcha osvita / avt.-uklad. : I. I. Babyn, Ya. Ya. Boliubash, A. A. Harmash i in.; za red. D. V. Tabachnyka i V. G. Kremeny. – K. : TOV “Vydavnychiy dim “Pleady”, 2011. – 100 s.
9. Sergeeva Yu. I. Akademicheskaya mobilnost v Evrope: istoriya i sovremennost : [monografiya] / Yu. I. Serheeva ; nauch. red. A. A. Prokhorov; Uchrezhdenie obrazovaniya “Belorusskiy gos. pedagogicheskiy un-t im. Maksima Tanka”. – Minsk : IVTs Minfina, 2007. – 168 s.
10. Fadiev V. Sotsiokulturni trendy ta ukrainski perspektivy / V. Fadiev. – K. : Stylos, 2009. – 194 s.
11. Filosofski abrysy suchasnoi osvity: Monografiya / Avt. kol. : Predborska I., Vyshynska H., Haidenko V., Hamretska H. ta in.; Za zag. red. I. Predborskoj. – Sumy : VTD “Universytetska knyga”, 2006. – 226 s.

Svyrydenko D. B., *Candidate of Philosophical Sciences, Associated Professor of Social Philosophy and Philosophy of Education Chair National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov, denis_sviridenko@ukr.net*

Phenomenon of academic mobility at the discourse of heuristicity of personality

The analysis of academic mobility phenomenon at the context of searching of estimation criteria of one's actualization is performed at the article.

At the article author brings forward an idea that true academic mobility (as distinct from one's formal forms such as academic tourism or performing of formal attributes of academic mobility) has an increment of heuristic potential of personality

at content area. This fact means a deep inclusion of personality into the processes of academic and scientific achievements exchange, improvement of language competences etc.

Keywords: academic mobility, Bologna process, heuristicity, European Area of Higher Education, creativeness.

Свириденко Д. Б., кандидат философских наук, доцент кафедры социальной философии и философии образования, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова, denis_sviridenko@ukr.net

Феномен академической мобильности в дискурсе эвристичности личности

В статье проводится анализ феномена академической мобильности с целью поиска критериев оценки результативности его актуализации.

Выдвигается тезис, что истинная академическая мобильность, в отличие от её формального вида (академический туризм, выполнение формальных признаков академической мобильности и т.д.) в качестве критерия своей результативности имеет прирост эвристичности личности в предметной сфере, который бы свидетельствовал о глубоком её включении в обмен академическими и научными достижениями, качественную межкультурную коммуникацию, процессы развития языковых компетенций и т.д.

Ключевые слова: академическая мобильность, Болонский процесс, эвристичность, европейское пространство высшего образования, творчество.

* * *

УДК 316.723–053.6:316.613

Синькевич О. Б.,

кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры теории та історії культури філософського факультету, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), kafedra_kultury@mail.ru

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ ЯК “КУЛЬТУРИ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ” В СУЧАСНУ ДОБУ

Аналізується роль молодіжних субкультур в ідентифікаційних стратегіях, сформованих в добу масової культури. Розглянуто роль субкультурного міфу та системи цінностей у конструванні ідентичності молоді. Доведено, що у молодіжних субкультурах на зміну “рольовій” поведінці приходить “режисерська”, при якій особистість сама вибудовує сценарій власного життя і власну ідентичність. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що саме субкультури дають можливість молоді розкрити притаманний їй творчий потенціал, пропонують нові життєві стратегії та свободу вибору. Завдяки їм розширюються можливості формування нової соціокультурної реальності, котра відкриває простір для розвитку самосвідомості молодих людей. Саме завдяки пошуку Я, творчості, реалізації свободи індивід досягає свою екзистенційну суверенність.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікаційна стратегія, молодіжна субкультура, соціокультурна реальність, масова культура.

У 1979 р. вийшла книга Ж.–Ф. Ліотара “Ситуація постмодерну”. Характеризуючи сучасну добу, філософ говорив: дзеркало культури розтрощене і валяється біля ніг людства. Кожен бачить себе у його окремому друзі.

Цей метафоричний образ підкріплюється характеристикою сучасної доби як часу “вибуху субкультур”. Саме таку характеристику дає їй Е. Тоффлер у своїй праці “Шок майбутнього”. “Постмодерний утопіст” стверджує, що в плюралістичному, диференційованому, фрагментованому суспільстві формується цілий спектр життєвих стилів, котрі породжують багатоманітність субкультури [9].

Префікс “суб–” означає, що мова йде про підсистему культури як цілого. Субкультура спирається на загальний для цілісності культурний код і разом з тим вступає в діалог з ним. Цей діалог може набирати форм “оновлення культури” або “відновлення традиції”, “розвитку” або “руйнування”, пошуку в “великій” культурі обґрунтування породжених новою добою норм та цінностей або протиставлення їй своїх власних духовно–ціннісних пріоритетів.

Поняття субкультура, запроваджене в 30–ті роки американським соціологом Т. Роззаком, сформувалося в результаті усвідомлення неоднорідності культурного простору в рамках сучасної масової культури для опису нового явища – тимчасової або часткової ідентичності масової людини. Субкультури з’являються серед представників різних професій в сфері науки, бізнесу, фінансів, преси; вони формуються на основі спільних інтересів за улюбленими заняттями та способом проведення дозвілля. Однак найбільш поширеними є молодіжні субкультури, надзвичайно різноманітні за своїм характером.

Саме субкультури, на думку Тоффлера, дарують людині, те, що багато з нас з трудом віднаходять – самоідентифікацію [9, с. 257].

В сучасному суспільстві з його високим рівнем соціальної стратифікації, втраченими традиційними способами ідентифікації, саме молодіжна субкультура стає універсальною формою адаптації молоді до мінливих умов існування, механізмом ідентифікації. Саме субкультура дозволяє молоді реалізувати потребу в ідентифікації, котра слугує одним з механізмів соціалізації особистості, за допомогою якого засвоюються норми, ідеали, цінності, ролі і моральні якості представників різних соціальних груп, котрі утворюють суспільство.

Молодіжна субкультура виконує цю роль в добу масової культури, котра пов’язує постіндустріальне суспільство і людину, інтегруючи її в це суспільство лише в якості “часткової” людини. Молодіжна субкультура в цьому розумінні – те, що забезпечує соціалізацію молоді через таку “часткову” ідентичність. В сучасному масовому суспільстві порівняно небагато таких спільнот, котрі мали б тривалий характер і могли б задовольнити потреби в самоідентифікації “цілісної” людини: як правило, вони об’єднують людей за якоюсь однією ознакою (турист, уболівальник, реалізатор на ринку тощо). Частковою заміною цілісної ідентичності в масовому суспільстві стають “часткові” ідентичності, котрі формуються в численних субкультурах.

Отже, особливої актуальності набуває той аспект дослідження проблем ідентифікації, котрий пов’язаний з молодіжною субкультурою – одним з невід’ємних елементів сучасної культури та суспільства. Субкультури можуть посилювати деструктивні тенденції в молодіжному середовищі, підвищуючи рівень нігілістичних настроїв, і разом з тим вони здатні створювати передумови для його подальшого розвитку. Завдяки їм розширюється простір для творчої реалізації молоді, формування нової соціокультурної реальності, котра відкриє простір для інноваційних життєвих стратегій, розвитку заснованої на духовно–моральних цінностях самосвідомості молодих людей.

Молодіжні субкультури у всій своїй різноманітності – явище для українського суспільства порівняно нове, оскільки лише після трансформації радянської системи та демократизації соціокультурного і політичного життя в нашій державі намітилась тенденція до їх легалізації. У цьому зв’язку особливої актуальності набуває питання про необхідність виявлення можливого позитивного потенціалу молодіжних субкультур в процесі соціалізації, формування тієї системи цінностей, котрі здатні вирішити проблеми самоідентифікації,